

M

SUPLEMENT
PËR LETËRSINË

LETËRATURA

IVA TIÇO

Shijet e një lexueseje
që nuk beson te ndarjet
letrare sipas kombësive

PREÇ ZOGAJ

Shija e romanit klasik mbi
një temë të njohur që na
mëson të reja

PORTRETI I PARË I KADARESE

Lapsi i Andon Kuqalit dhe
historia e një miqësie

ARMAND BORA

Drama shqipe mes
komunizmit, tranzicionit
dhe sfidës moderne

ARMAND BORA

Drama shqipe mes komunizmit, tranzicionit dhe sfidës moderne

Përvoja e tij në teatër ka pothuaj q vjet sa Shqipëria shënon tranzicion pas rrëzimit të diktaturës dhe vetë arti skenik u çlirua nga darët e dogmës dhe censurës. Ishte viti '94 kur në teatrin "Petro Marko" të Vlorës ai vinte në skenë "Ali Pashë Tepelena", ndërsa jo shumë larg prej aty, shqiptarët dyndeshin brenda gomoneve për t'i ikur skamjes në bregun tjetër të Adriatikut.

Vepra ishte një përshtatje e dramës së francezit Jean Pierre Felicien Mallefill, por elementi shqiptar e shoqëroi gjatë gjithë karrierës. Viti 2025 e pa fitues të Çmimit Letrar Kadare me triptikun e dramave "Ata që mbijetuan" – hera e parë që ky çmim i shkoi kësaj gjinie, duke vlerësuar njëherësh autorin, por edhe si një stimul për dramën shqipe. Si dramaturg, autor i gjashtë veprave të cilat i ka ngjitur vetë në skenë përmes vizionit të regjisë së tij, Armand Bora pranon se pak është bërë për këtë gjini edhe në këta 35 vjet dhe përpjekjet për ta zhvilluar dramën shqipe mbeten individuale, sporadike.

Dramaturg nga nevoja, regjisor nga formimi

Shtegu i dramaturgut është hapur nga nevoja. Dy janë rrugët- shtron ai. Ose nis e bashkëpunon me një dramaturg duke e ngacmuar, frymëzuar apo edhe orientuar drejt një teksti, ose i hyn vetë sfidës së drammatizimit. "Një eksperiencë e shpeshtë në teatrin shqiptar, që një regjisor të dramatizojë një tekst nga letërsia" – shton më tej. Kjo ndoshta ngaqë Shqipëria nuk ka pasur një shkollë të Dramaturgisë. Në përvojën si dramaturg, i ka ardhur gjithnjë në ndihmë dimensionin si regjisor i teatrit. "Jam larguar nga genia ime si regjisor dhe kam veshur kostumin e dramaturgut, por imazhi regjisorial ka qenë gjithnjë brenda meje: e dija që shumë gjëra do të bëheshin në skenë, nuk kisha nevojë t'i shprehja në tekst.

Triptiku i dramave "Ata hyjnë pa trokitur", "Domino në Burgator" dhe "Udha e Qumështit" erdhën të botuar për lexuesin nga shtëpia botuese UET Press pasi ishin ngjitur më herët në skenë. "Ndihej mirë

Nga trashëgimia e komunizmit të krizat e modernitetit, Armand Bora analizon se si u formësua drama shqipe mes traumës historike dhe nevojës për një gjuhë të re skenike. Në përvojën e gjatë në teatër si regjisor e dramaturg ai ndalet e kujtesa e diktaturës, absurdi i tranzicionit dhe kërkimi estetik i teatrit bashkëkohor.

që patën fatin e botimit, pasi janë testuar gjatë në skenë", shton Bora.

Kanë kaluar 11 vjet kur ngjiti dyshen e aktorëve Rozi Kostani dhe Alfred Trebicka në skenën e Teatrit "Metropol" dhe prej asaj dite drama ka parë gjashtë produksione – të gjitha me regji të Borës. "Ata hyjnë pa trokitur është tekst i vështirë", pranon dramaturgu, duke shtuar se "jo të gjithë mund ta luajnë". Aktorët Kostani dhe Trebicka krijuan dy figura të cilat vendosën një standard dhe u bënë të vështirë për t'u zëvendësuar. Bashkë me dy dramat e tjera – Domino në Burgator dhe Udha e Qumështit – Bora ka krijuar një triptik që trajton periudhën e diktaturës, marrëdhënien e njeriut me sistemin, me tjetrin dhe me veten.

Çmitizimi i disidentit dhe absurdi i sistemit

"Shoqëria shqiptare nuk është shkëputur nga trashëgimia e komunizmit si në aspektin politik, ashtu edhe atë shoqëror e kulturor" – thotë ai. Problemet më të theksuara Bora i sheh tek qëndrimet ideologjike, reminishente të së shkuarës, të cilat nuk mungojnë as në diskurin politik.

Stereotipat e krijuara gjatë regjimit komunist, ku kundërshtarëve politikë u mvisheshin vese janë ende të fortë.

"Por te Triptiku "Ata që mbijetuan" kam

dashur të çmitizoj edhe figurën e disidentit, të persekutuarin, sepse edhe është abuzuar pak me këtë. Në Shqipëri nuk ka pasur disidencë si në Çeki, ndoshta ngaqë regjimi ka qenë më vrastar. Kur vihej në pikëpyetje jeta, nuk diskutohej më për krijimtari, të lije dorëshkrime, mendim politik, etj. Doli një grup i madh njerëzish nga burgu që abuzuan me aureolën e disidentit."

Atë që e cilëson si thyerjen estetike e pati në fillim viteve '90, në Teatrin e Kombësive në Shkup.

"Aty rashë në kontakt me teatrin avantgardë- Teatri i Grotovskit. Më ra në duar literaturë e pa përkthyer ende në Shqipëri. Aty kam thyer për herë të parë konceptet që kisha për teatrin. Ne vinim nga një shkollë e caktuar, pedagogu Pirro Mani, po ashtu kishte studiuar atë shkollë. Sigurisht shkollë e mirë dhe bazë për të marrë esencën e teatrit klasik, pastaj gjithsecili e gjen vetë shtratin".

Thotë se vetë është tërhequr herët nga teatri absurd, edhe përpara përvojës në teatrin e Shkupit. Vepra e parë që e tërhoqi ishte "Duke Pritur Godonë".

"Këtë temë- të presësh dikë që nuk vjen, por që edhe ka ardhur ndërkohë- e kam marrë edhe në triptikun për Tranzicionin", - zbulon Bora. E ka titulluar "Duke pritur

ARMAND BORA

ATA QË MBIJETUAN

FITUES I ÇMIMIT “KADARE” PËR VITIN 2025

Triptik / Drama

Gobonë”. “Është një satirë për procesin e integritetit, që presim e presim e presim dhe asgjë nuk vjen. Është një tallje edhe me kërkesat që sapo ke përbushur një, dalin të tjera rrugës.”

Polifonia, teatri postmodern dhe thyerja e linearitetit

Eksperimentet e para i bëri me trupën “Bardhezi”, të cilën e ngriti kur u kthye nga Maqedonia e Veriut. “Tentova të bëja eksperimente me teatrin antropologjik dhe polifonik dhe polifonia qëndroi brenda meje dhe është kthyer në estetikë teatrore. Edhe tek “Ata hyjnë pa trokitur” ka rikthime të tekstit, zëra paralele, skena paralele. Në një shfaqje tjetër, me tekst të Kadaresë, elementi i polifonisë ishte më i fortë, ka edhe skena paralele që zhvillohen në të njëjtën kohë, duke thyer një ligjësi të fortë të teatrit i cili ka një veprim për të mbajtur vëmendjen e publikut. Ishte dalje nga koncepti linear. Polifoninë e përdorur edhe te drama “Qejfharami ose Edipi sipas Ioneskos” – edhe kjo pjesë e triptikut të tranzicionit. Duke çmitizuar Edipin ai mbivendos portrete diktatorësh, nga Kaligula, Stalini, Hoxha e siç thotë ai, deri tek ata që ishin të tillë më 1997, kur e vendosi në skenë. Një tjetër format eksperimental siç është playback theatre e provoi me dramën “Luba” dramatizim i një teksti të

shkrimtarit Ylljet Aliçka të cilën e vuri në skenë me një brez aktorësh të rinj, duke iu rikthyer edhe njëherë temës së komunizmit. Megjithatë si dramaturg dhe regjisor, edhe në tematika si kjo, i shmanget trajtimit patetik.

“Antiheroi të shpëton” – thotë – “Njeriu i thjeshtë, i vogël, i zakonshëm, tek i cili e gjen veten kushdo” - shpjegon Bora. Thotë se lëvrimi i dramës shqipe për të nuk ka qenë thirrje patriotike. “Por ndihem mirë. Janë problematika që i njoh, që nuk e vë veten në sikletin e përfytyrimit, si e mendonin apo si silleshin qytetarët anglezë apo ata italianë te Shekspiri, jo se nuk duhen vënë edhe vepra të tilla, por duhet gjetur arsyeja, duhet të gresh pika takimi me realitetin tënd dhe mbi atë duhet ngritur përfytyrimi dhe arsyeja e vënies në skenë.”

Përgjatë karrierës së tij si regjisor teatri ka punuar me një sërë tekstesh nga autorë shqiptarë.

Drama shqipe: mes krizës, mungesës së politikave dhe nevojës për vizion

E pranon se pas viteve ‘90 teatri ka kaluar periudha shock-u. “Një nga sprovat e forta që kaluam si komunitet dhe teatri në veçanti ishte rendja pas funksionit argëtues.”

Për të, teatri është në krizë të madhe. Teatrin Kombëtar nuk e ndërtojnë veprat e huaja, është i mendimit ai, ndërsa vë në dukje se mbizotërojnë shfaqjet me tekste të autorëve të huaj.

“Dramaturgu e bën teatrin, duam apo nuk duam. Dhe teatri shqiptar nuk e ka një profil, një fizionomi. Është alarmante! 35 vite janë shumë për të mos menduar seriozisht.”

Por, shton ai, teatri mbetet hallka e fundit dhe nuk mund ta zgjidhë çështjen e dramës shqipe. Nëse nuk ka nisma jetëgjatë, nëse nuk ka festivale të dramës shqipe, konkurse, diskutime, çmime, stimuj edhe financiarë, nuk do të ketë zgjidhje të fundme.

Modele ndërkombëtare dhe funksionet e reja të teatrit

“Bota sot teatrin e përdor për funksione të pafundme, teatër terapeutik për së-

mundje, etnoteatër për hulumtime shkencore - ti vë në skenë kërkimin tënd shkencor. Teatri përdoret edhe siç kam bërë unë me playback theatre. Ka nisur si terapeutik dhe ka shëruar njerëz nga varësi të shumta. Ka mundësi të pafundme për ta përdorur. Lexova së fundmi se në Austri mësonin gjuhë të huaja përmes teatrit, duke i kthyer tekstet e dramaturgjisë në element didaktik.”

Kjo thotë ai, ndonëse jo të gjithë do të marrin në të ardhmen rrugën e artit, do të përgatiste qytetarë të kultivuar. Etnografinë performuese po përpiqet ta sjellë si metodë e leximit të ri teatror që po i bën veprës së Kadaresë “Kush e sollti Doruntinën” në tezën e disertacionit.

Dramën për herë të parë e vuri në skenë më 1999, me aktorët Neritan Liçaj e Valbona Imami, të cilën Kadare jo vetëm e pëlqeu por edhe shkroi për të në librin e tij me sprovë “Unaza në kthetra”.

Kadare në skenë: etnografi performuese dhe lexime të reja

Një nga projektet e afërta është ai i dramatizimit të romanit “Gjenerali i Ushtrisë së Vdekur”, të cilin ka menduar ta vërë në skenë me rastin e 90 vjetorit të lindjes së shkrimtarit Ismail Kadare, më 28 janar 2026. Shqetësimi që ngre ai është se sa kohë do të ketë luftëra, do të ketë një gjeneral që mbledh eshtrat e të humburve.

“Jam i lumtur që, nga 1994 që kam vënë veprën e parë në skenë, kur kthej kokën pas jam treguar konsistent me parimet e mia estetike.” Në tri dekada Armand Bora i ka prekur të gjitha skenat - nga teatri i kukullave, tek Opera. Ka eksperimentuar edhe në kinema, që në vitin 2001 me film-in “Valsi” ku ishte regjisor dhe skenarist. Pasi në teatër ka sjellë vepra me tematika nga diktatura dhe tranzicioni, thotë se ka në plan edhe një triptik për modernitetin.

Si dramaturg, me gjashtë vepra të shkruara, dhe regjisor prej 31 vitesh, thotë se do të vijojë të vërë publikun në siklet, ta trazojë, të përpiqet të bëjë atë që ka në bërthamën e tij ky art i fuqishëm – pas-trimin e brendshëm, katharsisin. “Teatri nuk është drogë, thotë në fund ai. Duhet të mbajë zgjuar natën, të ndezë diskutime, të të shqetësojë, ta alarmojë publikun.

IVA TIÇO

Shijet e një lexueseje që nuk beson te ndarjet letrare sipas kombësive

Iva Tiço, gazetarja e njohur dhe autorja e librit “Për vete” (UET Press), një lexuese me shije të formuar dhe zë orientues për letërsinë e mirë përmes rekomandimeve të saj flet për librat që e kanë shënjuar, mitet letrare dhe raportin e saj pa paragjykime me letërsinë

1. Cila ka qenë vepra e parë, që keni lexuar nga letërsia shqipe dhe ç’përshlyetje ju ka lënë?

A hyjnë klasifikim “Keci me katër këpucë” apo “Nela lepurushë”?! Çufoja besoj, si të gjithë fëmijët e tetëdhjetës, një botë gazmore dhe e bukur. Por gjithsesi më duhet ta them që në fillim: jo për nihilizëm ndaj letërsisë shqiptare, por gjithmonë kam qenë e prirë të mos lexoj/shijoj sipas ndarjes shqipe - e huaj (madje e kam urreyer shkollën për këtë ndarje, sepse letërsia është letërsi dhe në trurin tim një vepër nuk vlen më shumë a më pak nga kombësia e autorit). Ndaj përpara Çufos e shumë të tjerëve librat që kanë shenjuar fëmijërinë time kane qenë ata të Zhyl Vern. Për t’u kthyer te shqipja, që besoj është qëllimi i këtij pyetësi, besoj se veprat e para që më kanë bërë përshtypje si “e rritur” kanë qenë të Kadaresë, “Ëndërr mashtruese”, përmbledhja më e rilexuar.

2. Po vepra e fundit që keni lexuar, nga letërsia shqipe dhe ç’shije ju la ky lexim?

“Keqkuptimi” nga Ledia Xhoga. E mora me kureshtjen për të njohur një autore shqiptare të padëgjuar kurrë në këtë botë tonë të ngushtë e që ia kishte dalë, ndërkohë, të hynte në listën e Booker Prize. Më

pëlqeu shumë, një nga ata libra që jeton gjatë brenda teje dhe pasi e ke vendosur në raft.

3. Kush është, sipas jush, autori i mbivlerësuar i letërsisë shqipe dhe si e shpjegoni?

Për momentin nuk më vjen në mend emër, koha i shoshit. Për shembull, para pak muajsh kur po bëja zhvendosjen e shtëpisë bëra edhe një lloj pastrimi të bibliotekës që për shumëkënd është herezi. Hoqa ndër të tjera librin “Këneta” dhe aty u kujtova që Fatmir Gjata nuk ka sot vlerat e dikurshme, kur në shkollë na mësohej vetëm realizmi socialist. Kështu që kësaj pyetje do t’i përgjigjem ndoshta pas ca vitesh kur të bëj ndonjë pastrim në raftet e letërsisë së sotme.

4. Po autori i nënvlerësuar nga letërsia shqipe?

Krejt i nënvlerësuar jo, por për mua do duhej të ishte ai poeti jonë kombëtar: Migjeni.

5. Kë, prej personazheve që keni krijuar, e shihni si më të realizuarin?

Kjo besoj është pyetje për shkrimtarët “prej vërteti” sepse unë nuk kam futur as majën e gishtave në letërsi.

6. A ka ndonjë personazh që nuk keni mundur ta krijoni?

Henri Çili e ka krijuar para meje në kokën e tij një personazh nga ato që i kam treguar. Me merr shpesh në telefon dhe më pyet “e shkrove Uraninë?”. Ndoshta ai do shkruajë për time gjyshe para meje.

7. Kush është heroi apo personazhi që adhuroni nga letërsia shqipe dhe

pse?

Tom Kuka: një personazh jo kryesor që është i pranishëm në gjithë krijimtarinë letrare të shkrimtarit që i përdori dhe emrin për pseudonim dhe jam shumë e lumtur që ia doli mbanë të thyente hezitimin e Enkel Demit për ta nxjerrë prej skicave e tregimeve të shkruara që në vitet kur ishte student.

8. Po personazhi që urreni më shumë nga letërsia shqipe?

Din Hyka, heroi i realizimit socialist që humbi këmbët në aksionin e hekurudhës dhe me këmbët e drurit që gdhendi vet ia doli të bëhej punëtor pararojë - në vend të shijonim “Aventurat e Tom Sojerit” duhet të analizonim në shkollë heroizmin e proletarit Din Hyka.

9. Cilën vepër, nga Antologjia e Letërsisë Shqipe, e vlerësoni si më të mirën dhe pse?

Kjo është si të thuash kë libër pëlqen më shumë dhe unë përgjigjem që ndryshon vazhdimisht.

10. Cilën vepër do të hiqnit nga Antologjia e Letërsisë Shqipe?

Hequr jo, por do reduktoja në programin mësimor Naim Frashërin. Ndoshta dhe e kanë bërë, por kur isha studente nuk më bënte sens që leksionet për të zgjatën disa javë ndërkohë që shumë autorë të tjerë futeshin në kategorinë “etj.,”.

11. Përtej të qenët vetja, kujt prej shkrimtarëve botërorë do të kishit dashur t’i ngjani?

Isabel Allende, Efik Shafak, Margaret Atwood, Lea Ypi.

SHIJA E ROMANIT KLASIK MBI NJË TEMË TË NJOHUR QË NA MËSON TË REJA

-“Dielli në mërgim” i Ani Wilms, botuar nga “Dudaj”-

PREÇ ZOGAJ

Leximi i një romani voluminoz është si ti ngjitesh një mali të lartë. Të cilit i shkon në fund duke i dalë në krye. I tillë është “Dielli në mërgim” i shkrimtares shqiptare Ani Wilms.

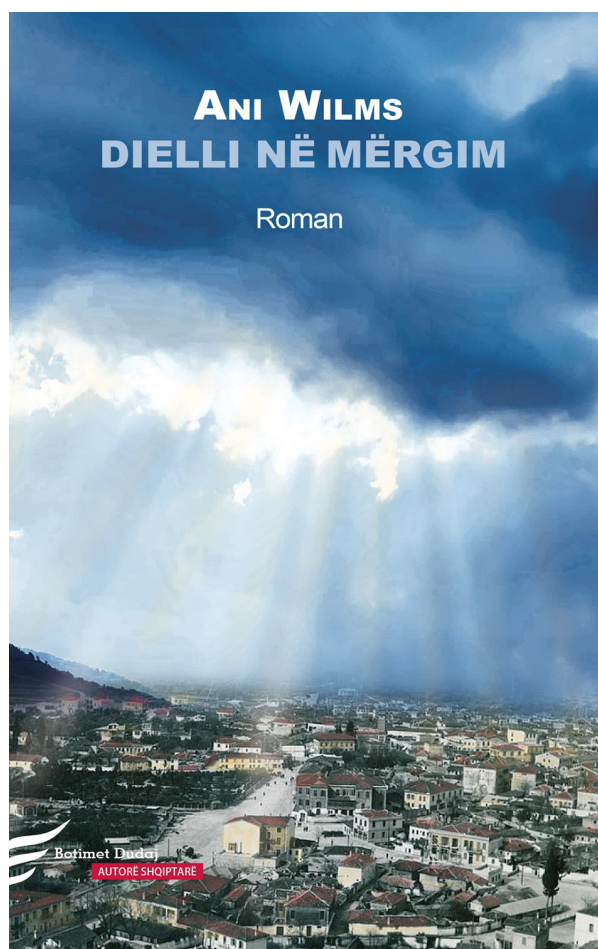
Mora ta lexoj i ndikuar nga një shkrim i publicistit libërdashës Mero Baze, pastaj nga një ese e eseistit dhe leximtarit me sqimë të lartë, Namir Lapardhaja.

“Vizatimi idilik i jetës politike kulturore dhe sociale të Vlorës, Durrësit apo Tiranës në vitet 40, përballja e shqiptarëve me antisemitizmin dhe ngjyrat e pafundme përmes të cilës kaloi miti i mbrojtjes së hebrenjve nga shqiptarët, që nga ai më i thjeshti deri tek ministrat është një histori që mund ta tregoj vetëm letërsia tani për tani”, shkruante Baze. Një pohim që evidenton “zonat” ekskluzive të letërsisë, siç janë fjala vjen përplasjet e të drejtave përjashtuese të njëra tjetrës në një periudhë të dhënë apo në gjithkohë.

Në këto përplasje-konflikte letërsia hyn dhe përparon me mjetin e rrëfimit të ngjarjeve, me përthyerjen e tyre në sferën e perceptimeve, botëkuptimeve dhe botëndijimeve diverse të personazheve, ku pozicionimet apo rreshtimet e individëve apo palëve i përgjigjen një ontologjie vetjake të grupit shoqëror apo një ideologjie të caktuar. Në vetvete këto pozicionime nuk janë domosdoshmërisht kriminale, por humbëse ose fituese, të gabuara ose të drejta në perspektiven e tyre në kohë dhe sidomos në dritën e humanizmit.

Për ta ilustruar këtë persiatje me subjektin e romanit “Dielli në mërgim”: Jo vetëm familjet e thjeshta shqiptare i mbrojtën hebrenjtë, por edhe qeveritë e tyre kolaboracioniste apo kuislinge nën pushtim. Në të vërtetë familjet e thjeshta nuk do të mund t’i mbronin dot po të mos u jepte një dorë a të mos mbyllnin sytë qeveritë “tradhëtare”. Fakti godet dogmat e historiografisë sektare. Këtu hyn letërsia që bën drejtësi në sferën e epërme të postngjarjeve, humanrs, shpirtërores.

Në romanin e Wilms, rregjistrin të antagonizmave me

karakter klasor sikurse atyre që lidhen me qëndrimin ndaj pushtimit e luftës çlirimtare, u brëndashkruhet përmes sagës familiare të familjes “Jakoeli” fati i hebrenjve të vendosur herët apo të ardhur rishtas në Shqipëri për t’u shpëtuar kampeve naziste të zhdukjes.

Mund të thuhet edhe e kundërta: Sagës se familjes Jakoeli ne qëndër të romanit, që shpaloset kryesisht përmes Jozefit, personazhit qëndror të romanit, u brëndashkruhet regjistri i antagonizmave të lartpërmendur.

Megjithëse Jakoelët dhe familjet e tjera hebrenje i përkasin një shtrese të pasur, ata mbështesin luftën antifash-

iste nacionalçlirimtare. Vetë Jozefi del në mal si pjesë e formacioneve partizane. Si për ironi të fatit, ndërsa u shpëtuan tentakulave naziste gjatë luftës, me instalimin në pushtetet të komunistëve hebrenjtë e Shqipërisë do t'i presë kalvari i falimentimit përmes tatimit të jashtëzakoshëm, shpronësimit të dhunshëm, harrimit në burgje, dëbimit brutal nga shtëpitë e tyre.

Lexesit i duhet lenë kërshëria t'i zbulojë vetë fatet e personazheve nepër episode tronditëse të një periudhe autentike të historisë sonë.

Në këtë përcjellje dua t'u bëj me dije se "Dielli në perëndim" është një roman klasik i llojit të tablosë, me disa linja në strukturë dhe narrativë, kur episodet ndjekin rendin e rrëfimit linear dhe plotësojnë si pazëlla tërësinë e tij.

Shkrimtarja demonstron një njohje të thelluar të subjektit. Duket qartë se ajo është përgatitur, ka studiuar, e ka "rindërtuar" në laboratorin e saj krijues kuadrin kohor të ngjarjeve në Vlorën, Tiranën, Durrësin dhe vende të tjera të viteve dyzet-pesëdhjetë të shekullit të kaluar. Ajo njeh në thellësi historinë e jashtëzakonshme të popullit hebre, zakonet, fenë, ritet e tij të shenjta, fatin tragjik, holokastin, specifikat e jetës së komuniteteve hebreje në vende të ndryshme të Europës. Ka mbledhur më shumë lëndë se sa do t'i nevojitej, siç thoshte Floberi. "Dielli në mërgim nuk ndjek "trendet moderne" të romaneve ku varfëria e lëndës jetësore shkapërcehet me sajime arbitrare, lidhje të shkurtera, ormamente të kërkuara. Shkrimtarja mikson dhe shkrin brënda unitetit artistik të veprës realen me trillimin. Romani i saj ilus-

tron sentencën se proza e mirë është ajo kur realja i ngjan trillimit dhe trillimi jetësorës. Vertetësia dhe koloriti artistik marrin jetë nga fjalori i pasur, nga aftësia e për të përcjellë në gjuhë gjendje shpirtërore subtile, dramatike apo të errëta, nga fuqia përshkruese e skenave dhe mjediseve ku shohim një Vlorë kontrastesh me ishuj klasi e begatie që nuk e kishim njohur aq mirë, nga dialogjet funksionale, nga suspansat e përligjigjura, nga një optikë estetike, që vigjelon faqe pas faqeje në gjithë librin.

"Romani nuk mund të lexohet vetëm si një histori e luftës dhe e pasluftës në Shqipëri, si një rrëfim për vuanjtjen e hebrenjve apo si një sagë familjare. Ai është më shumë se kaq..

Në të vertetë kur e mbaron se lexuari, klisheja e romanit për shpëtimin e hebrenjve të duket "e varfër" në shtrijen që merr përgjatë shtjellimit romanesk të episodeve e fateve njerëzore- hebrenj dhe shqiptarë, djem dhe zonjusha, burra dhe gra, me klas të lartë apo të zakonshëm, të pasur apo të varfër, ballistë nacionalistë apo partizanë. Në këtë galeri spikat perzonazhi i vajzës së emancipuar me klas të lartë, Aulona Gega. Fati tragjik i saj godet në roman si dëshmia emblematike e çfarë vendi humbi përgjatë dekadave të stalinizmit. Duke sjellë në roman shkrimtarja e kthen në pedestal si për të provuar me një shembull pikant se për të marrë hakun e krimeve dhe padrejtësive të tmerrshme në fund mbetet letërsia.

Si përfundim, mund të themi se "Dielli në mërgim" rikthen shijen e romanit klasik të tabllës mbi një temë të njohur në pamje të parë, por që na mëson plot të reja. Siç është në zakonet e letërsisë së mirë.

100 PORTRETE SHKRIMTARËSH*

Portreti i Parë i Kadaresë/ Lapsi i Andon Kuqalit dhe historia e një miqësie

Vizatimi me laps i Ismail Kadaresë, realizuar nga Andon Kuqali në vitin 1957, është një nga portretet më të hershme të shkrimtarit dhe dëshmi e një miqësie që do të zgjaste dekada. Ai u krijua gjatë Kongresit të Parë të Lidhjes së Shkrimtarëve dhe Artistëve, kur të dy ishin në fillimet e tyre krijuese. Kuqali e fikson Kadarenë në një çast të natyrshëm, me një vijë të shpejtë dhe të sigurt, duke kapur përqendrimin dhe energjinë e brendshme të tij. Portreti, i realizuar me laps grafit mbi letër, ka një trajtim të lirë dhe ekspresiv, më afër portretit të momentit sesa kompozimit akademik. Me pak goditje të sakta, Kuqali arrin të japë jo vetëm tiparet fizike, por edhe karakterin.

**Pjesë e projektit UET-UETPress për artet figurative*